

Norbert F. Čapek:

JAKÉ DOBRO PŘINESLY ZLÉ ČASY.

Jsou zlé časy. Nejpevnější valuty zakolísaly, miliony jsou bez práce a bez chleba, všechny společenské řády jsou otřeseny a celá lidská společnost podobá se dnes onomu muži bláznů, o kterém stojí v evangeliu, že „ustavil dům svůj na písku. I spadl příval a přišly řeky a vály větrové a obořily se na ten dům. I padl a byl pád jeho veliký.“ — Ještě nepadl, ještě padnout nemusí, ale příval a řeky a větrové už na něj silně doráží.

Nechci ty zlé časy chválit, protože v nich vidím také nějaké dobro, ale nechci také nekriticky zavírat oči před dobrem, ať se vyskytuje kdekoliv.

Jaké tedy dobro přinesly dnešní zlé časy? Předně bylo prokázáno, že dosud žijeme ve vesmíru, v němž *mravní zákony nebyly odstraněny*. Jinými slovy, kdyby taková válka, jakou svět prodělal, měla jen blahodárné následky a lidstvo pro ni nemuselo trpět, museli bychom si říci, že zlo může plodit dobro, že na trnu mohou růst hrozny, a že je možno proti mravnímu řádu hřešit, aniž by se dostavily následky.

V roce 1914 celý západní svět oddal se ničení majetku a nabytých hodnot, zabíjení a ničení životů, trhání všech způsobů civilisovaného života. Lidé setřásli všechnu lidskost a stali se k sobě krutějšími a bezohlednějšími, než divoká zvěř v džungli. Celá čtyři léta vytrvali národové při této práci a pod vlivem nejnižších vášní, které kdy v lidské hrudi povstaly. A když konečně složili zbraně, úplně vyčerpání, dosáhli většího a rozsáhlejšího zrušení, než jakého kdykoliv před tím v dějinách bylo dosaženo.

Když by taková velká válka mohla přijít a přejít a všechno by dále šlo právě tak jako před tím, pak bychom museli věřit, že ve světovém řádu bláznovství bylo posazeno na trn. Řád světa je mravní řád a platí právě tak, jako ve fysickém řádu platí, že

jiskry lítají vzhůru a kameny padají dolů, že fíky nemohou růst na vrbě a pomeranče na bramborové nati.

Válka pro nás Čechy přinesla svobodu, a v tom je jeden z těch velkých zisků, které jsme právem jako samostatný a sebevědomý národ po patnácté oslavovali. Ale nemůžeme si zapřít, že také přivodila soud a spravedlivé následky zla, které v ní bylo obsaženo.

Je však ještě jiná, vzdálenější a základnější příčina dnešních zlých časů. V pozadí války byl onen společenský a hospodářský řád, který ovládá svět a který vede k válce tak jistě, jako že jablka rostou na jabloni. — Je to řád, možno-li jej nazvat řádem, založený na zásadách vykořisťování. Každý v tomto řádu hledá jen svůj vlastní prospěch, a svůj úspěch měří výhodami, přednostmi a prospěchem, který získal nad druhými.

Takový řád společnosti nemůže trvale se udržet. Nemůže, jestli je vůbec nějaká pravda ve kterémkoli z těch velkých náboženství světa, a zvláště v tom, které bylo hlášáno prvotními křesťany. Právě v tom učení Ježíše se zdůrazňuje suverenita, ani ne tak spravedlnosti jako oběti a milosrdenství. Ono na jedné straně prohlašuje, co je dobré a co je špatné, ale vodítkem, že má být láska.

Jak krásné jsou příklady tohoto náboženství! — Abychom milovali bližního, jako sebe samého — a jak bychom chtěli, aby nám lidé činili, abychom činili my jim — že máme jedni druhých břemena nésti.

Rozpadávání se dnešní společnosti, které tak zdatně pokračuje, mohlo by přivodit zkázu, jakou si těžko můžeme představit. Ale mohlo by také vésti k poznání pravdy, že jedinou cestou ku krásnému a blaženému lidství a svobodnému bratrství mezi lidmi je ta cesta, kterou kdysi ukázal nazarétský prorok. A když by to lidé aspoň začali poznávat, že není možno, aby beztrestně každý hledal jen svůj prospěch bez ohledu, jestli ten druhý může také vedle něho žít, bylo by to velké dobro, které lidstvu přinesly zlé časy.

Po válce byla taková hojnost na podívání, asi jako když, podle evangelia ďábel vzal Ježíše na cimbuří jerusalémského chrámu, ukázal mu království tohoto světa a jeho slávu a řekl: „Toto všechno tobě dám, budeš-li se mi klanět.“ Ale lidé neřekli jako Ježíš: „Odejdi ode mne satane.“ Oni s otevřenou náručí uvítali toto pokušení a vrhli se na požitkářství, do utrácení a bezstarostného života. Zapomněli, že nemůže ze zla vyrůst dobro.

Dnes přichází doba, kdy lidé prodělávají, co bych nazval „kulturní hladovkou.“ Půjdu zase až k pramenům života a k primitivnějším potřebám — aby se vyléčili z přejídání přemnohými kulturními požitky, ve kterých se ztrácela jejich osobnost.

Hledíme-li do nejbližší budoucnosti, není valné naděje, že by blahobyť stoupal, ale všechno ukazuje spíše k tomu, že lidé budou přemýšlet, s jak málo by mohli vyjít. Bude se utrhovat jedněm, a ti zas budou utrhovat druhým, tak se to bude stále posunovat od shora dolů, až lidé začnou si cenit věci, kterými dřív pohrdali, a to, co měli za nezbytnosti života, stane se luxusem.

A tak další dobro po tomto vystřízlivění přichází, že mnozí začínají poznávat hodnotu vnitřního života, že totiž pravé štěstí člověka není v tom, co má zevně a čeho může užít, ale v tom, čím je a co umí sám v sobě objevit, sám ze sebe udělat, a jak umí čerpat z hlubin života samého.

A ještě z jiné strany pozoruji, jak *oceňování života* stouplo. Nikdy před tím nebylo slýcháno o uctívání nějakého neznámého vojína. Nikdy před tím toho nebylo, aby všechny kulturní státy se dovedly rozhořčit, když někde byla spáchána justiční vražda. A nikdy před tím nepronikla tolik myšlenka, že i ten nejchudší a nejposlednější má jisté právo na život.

Sudme sovětské Rusko jak chceme, ale jedna věc tam zvlášť (i jinde ve světě) vyniká, proti dřívějšímu stavu za carské vlády. Tenkrát tenounká vrstva vyšších deseti tisíc, většinou lidí, kteří nic nedělali, vládla bohatstvím celé země i lidskými životy a vítězkem jejich práce. Dnes, ať už jakkoliv zkomolena, přece jen vítězí myšlenka, že i ten nejposlednější člověk, který chce pracovat, má právo spolurozhodovat o výtěžku své práce a je platnou složkou celého lidského kolektiva.

To je tedy jedna myšlenka, která je na vítězném postupu a proti ní, zdánlivě v krajním rozporu, letí světem druhá myšlenka, která zdůrazňuje význam jediné osobnosti, silného jedince. Tedy na jedné straně úsilí všechno znivelisovat, aby jedinec ztratil se v kolektivu a jen massa aby stála nad jedincem. A na druhé straně jedince vyzdvihnout až na stolec diktátora, jehož vůle stává se zákonem pro celý velký národ.

Jsem jist, že tyto dvě výstřednosti patří nějak dohromady, že nakonec vzejde z obou extrémů ta vyšší pravda, to právo každého jedince a zároveň ta svoboda, která ukazuje cestu k vůdcovství

těch nejschopnějších. A dohromady je to zase jen větší ocenění lidského života.

Přicházím k dalšímu dobru, které nám zlé časy přinesly. Klade se dnes větší *důraz na charakter* na místech, kde dříve pro velkou gloriolu a mocné postavení nebylo vidět a nesmělo být vidět člověka.

Snad nikdy v dějinách nebylo tolik kritizování a odsuzování korupce, úplatkářství a nečestného hospodaření s veřejnými prostředky, jako za posledních deset let. I dříve bylo dosti takových neřestí, ale lidé nebyli k nim tak citliví. Při tom je nesporno, že z velké části je velké rozmnožení korupce jedním z následků války. Generace, která prožila její hrůzy, stala se cyničtější, brutálnější a sobectější. Politika stala se více než kdy vzájemným se napalováním. Ke slibům a čestným slovům ztráceli lidé důvěru a tropili si z nich posměch. Tím nastaly doby velkého pokušení pro slabé charaktery, a tak mnozí, dříve počestní a vážení občané začali padat se společenského stromu, jako shnilé hrušky.

Thomas Carlyle praví ve své knize o hrdinech: „Neštěstí někdy velmi těžko doléhá na člověka, ale *spíše najdete sto lidí, kteří stojí pevně v neštěstí, nežli jednoho člověka, který snese pokušení blahobytu.*“

„Jsou to těžkosti“, praví Epiktét, „které nám zjeví, čím lidé jsou.“ Tento velký učitel stoiků, aby ukázal, jak zlé časy mohou působit k uplatnění toho nejlepšího, co je v člověku, porovnává to se zápasem v areně. „Když na tě dolehnou těžkosti,“ napsal Epiktét, „pamatuj, že Bůh podobně jako trenér zápasníků, nechal tě zápasit s tvrdým odpůrcem. A ty se ptáš proč? Proto, aby z tebe byl olympický vítěz a toho nedosáhneš bez námahy.“

Co je cenného v tomto světě, je utvořeno spíše z tvrdého materiálu, a také srdce pevných mužů. A proto můžeme očekávat, že z těchto zlých časů vyjdou muži a ženy lepšího jádra než před desíti léty. Lidé si začnou více cenit hodnot, které zůstávají, a ještě větší ceny nabývají právě tenkrát, kdy materiální hodnoty buď nejsou, nebo pozbývají ceny.

Souhrnem řečeno, jednou z dobrot těch zlých časů bude protřebený charakter mnohých. Ukáže se, kteří jsou ze žuly a kteří jen z hlíny, kteří jsou jako skála, o níž se rozráží příboj vln, a kteří jsou jen jako korouhvička na střeše.

Ještě chci zdůraznit jedno dobro, které nám zlé časy přinesly. Je to *rostoucí sympatie* a prohloubený soucit, které nás učí, že

patříme všichni k sobě a že o blaho jedince je nejlépe postaráno, když při tom žádný druhý nemusí trpět.

Byl jsem překvapen tím, co řekl jeden nezaměstnaný. Povídá: „Dnes je přece lehčí shánět práci, než kdysi bývalo.“ — „Jak to, vždyť nikdy se tak těžko práce nesháněla?“ — „Já nemyslím, že je to snadnější najít práci, ale že je snadnější ji hledat!“ — Lidé jsou k nezaměstnanému přívětivější. Dříve tak snadno neuvěřili. Musil si nechat líbit, že je lenochem, že snad se práce štítí, ale dnes každý ví, že ani při nejlepší vůli, byť člověk sebe více pracovat chtěl, práci nesežene. — A jsem jist, kdyby lidé měli ještě více jistoty, že té nezaměstnanosti se nezneužívá, že některým je pouze vítanou příležitostí k žebrotě, — oč přívětivější, laskavější a ochotnější by byli k nezaměstnaným!

A nikdo nemůže upřít, že péče o nezaměstnané, ať už se jeví sbírkami a různými sociálními, i když nedostačujícími akcemi, je dnes taková, jak o tom svět nikdy neslyšel. Cítíme všichni, že jsou to naši bratři, vžíváme se do postavení jejich žen a dětí a přáli bychom si míti nějakou možnost k odstranění tohoto zla. A toho dříve v té míře nebylo. A co by se týkalo dětí, jsem jist, že kdyby se organisovala péče o děti nezaměstnaných v tom smyslu, aby si každá rodina, která jen trochu může, některé dítě vzala aspoň na měsíc, že by ani jedno dítě nezůstalo o hladu.

Společná bída a společné obavy zblížují lidi jako nic jiného. Vždyť víme od legionářů, jak je zblížovalo společné nebezpečí, společné zákopy, společný hlad a jak jeden s druhým rád se rozdělil, ať to byla cigareta nebo kousek jídla. Lidé si dnes cení práci, jako nikdy, a kteří práci mají, jako by byli příbuzní. Právě tak jako jsou příbuzní, kteří ji nemají.

A nejen roste zájem o nezaměstnané, ale také o pronásledované. Podívejte se takového Van der Lubbeho, Torglera, Dimitrova, Popova, kteří jsou obviněni, že zapálili v Berlíně říšský sněm. Jsou to komunisti. Nemůžeme říci, že by u nás láska ke komunistům byla nějak přepjata. Ale lidé v nich vidí na prvním místě lidi, kterým je ukrivděno, kteří trpí nevinně. A tak celý svět hledí na ně se soucitem a nejlepší advokáti byli ochotni přinést oběti, aby je obhájili, i když marně.

Nemyslete, že chci všechno jen chválit. Vím dobře, že jsou lidé, kterým, když by řekl, že jsou „psi“, mnoho psů by tím potupil. Běží jen o porovnání s dřívějšími časy. Běží o to, jaké dobro

a v jaké míře způsobily ty zlé časy. Ne u každého, ale u mnohých. Jsou lidé, kteří zůstávají zlí, hrabiví a nelítostní ve kterékoli situaci. Jsou to povahy úchylné a zločinné, i když nesedí v kriminále nebo v blázinci. Ale tyto povahy nemůžeme učinit měřítkem ostatních lidí.

Jako velký zisk dnešní doby považují užší semknutí všech odpůrců války. Vím dobře, jak se zbrojí. I my zbrojíme a jsme nuceni zbrojit, nechceme-li se nechat pohltit neurvalým a nenasytým odpůrcem. I kdybychom neměli naděje, že proti silnějšímu zvítězíme, přece jen by žádný druhý národ nemohl nám po konečném vítězství přiznat svobodu, o kterou jsme sami nezapasili.

V dnešním sbližování národů s Ruskem, národů to, kteří se s ním dříve smířit nechtěli, nepovažují jen za věc prospěchu, ale také za věc pocitu sounáležitosti všech lidí. Jsme všichni na jedné lodi. Spolu zhyneme, anebo spolu moře dnešních zlých časů přeplyjeme. Dnes nikdo nemůže vrhnout svět do nové války, aby při tom sám nezahynul. Dnes nemůže nikdo do potoků lidské krve někoho svrhnout, aby sám s ním se neutopil. To cítíme všichni.

Na Německo hledí dnes mnozí jako na vzteklého psa, na kterého je potřeba se vrhnout nežli někoho pokouše. Avšak více pravdy mají ti, kteří na ně hledí jako na chorého, duševně úchylného; no, dejme tomu, asi tak, jako velká rodina hledí na dítě, které se jím zbláznilo. A dávají hlavy dohromady, a s bolestí uvažují, co dělat, aby to bolelo co nejméně, jak zamezit škody, aby v úmyslu trestat, pro jedno úchylné dítě nebyla zmrzačena celá rodina.

Takové dobro přinesly ty zlé časy. Předně, že můžeme ve všem postihnout mravní řád. Lidstvo nemůže na sobě hřešit, jako hřešilo světovou válkou, aniž by neslo následky. Ovšem trpí tu nevinní s vinníky, jak to bývá v každé rodině. S jedním nazdárným synem trpí celá rodina. A vidíme dále, že lidstvo se vrací k lepšímu ocenění a zhodnocení života, toho prostého, nenáročného, přirozenějšího života. A za třetí nacházíme, že pevný charakter a mravní odolnost přichází k větší vážnosti než kdykoliv před tím. A na konec šíří se pocit sounáležitosti všech lidí. Lidé dnes jednají o plánování všeho jen k tomu účelu, aby každému se dostalo větší spravedlnosti.

A tak i když se o náboženství méně mluví, (a mluvčí toho náboženství, které nespravedlivé řády duchovně podepíralo, chtěli by opět svět uvést do starých temnot a otroctví ducha), přece jen

je dnes v lidstvu více náboženského cítění, než kdykoli bylo před tím. Nepravím, že je víc modlení nebo větší láska ke kostelům a oltářům, ale je větší soucit člověka s člověkem, a větší touha, aby stejná spravedlnost platila pro všechny, a stejná příležitost byla dána všem lidem — a to je to vyšší náboženství, to je ono Kristovské „milovat bližního jako sebe samého“ a „jak bychom chtěli, aby nám lidé činili, tak abychom činili my jim.“

NIKOLA TESLA A SVĚT ZÍTŘKA.

K největším vynálezům všech dob patří Jihoslovan Nikola Tesla. Jeho jméno není snad tak známé jako Marconiho a Edisona, ale jeho význam jistě není menší. Dnes je mu sedmdesát. On objevil základní principy radiových přenosů, jevy vysoké frekvence a kosmických paprsků, a celou řadu věcí v moderní vědě o elektřině, které bych pojmenovat neuměl. Vynalezl motor, transformátor, a trubice nazvané po něm. Některých jeho vynálezů užívá se též v lékařství při léčení elektřinou a v röntgenologii (t. zv. teslaisace).

Jeho touhou, která ho vede při všem, co koná, je podle jeho vlastních slov, **zapráhnout síly přírody, do služeb člověka.** Další jeho výroky jsou stejně zajímavé. Řekl:

„Jsme svědky počátků ohromné revoluce. Týká se to využití bezdrátového přenášení energie, jehož principy jsem objevil. Jakmile se tak stane, vzdálenost bude tak řečeno odstraněna. Jen si představte, co to znamená,“ praví dále Tesla, „konec nedorozumění, které je základem všech našich dnešních těžkostí. Dosud jednotlivci i národové nemohli se jaksi dost sblížit. Bezdrátové vedení to umožní. Odstraní z velké části mezinárodní hranice a sblíží protichůdné národní zájmy. Způsobí porozumění a sympatie, kde dnes vládne nedorozumění a nepřátelství.“

„Až bezdrátové vysílání energie bude lépe využito, doprava a přenášení bude zrevolucionisováno. Bezdrátové přenášení obrazů bude umožněno do neobmezených dálek. Aeroplány budou poháněny toutéž energií. Doletíme z New Yorku do Evropy s naprostou bezpečností v několika hodinách. Kdekoli na světě — na vrcholcích hor, na pólech, v poušti, v džungli — postavíme malý přístroj, který umožní uvařit i posvítit a zahřát se dle libovůle. A takový přístroj snadno uneseme v malé příruční tašce.“

„Když bezdrátové vedení bude dokonale využito, celá země promění se ve velký mozek. Bude nám možno okamžitě s kýmkoli na zemi se dorozumět. Budeme se vidět a slyšet jako bychom při sobě stáli, i když mezi námi bude tisíce kilometrů. A přístroje, které tyto divy umožní, budou úžasně jednoduché a budeme je nosit v kapse.“

„Není daleká doba, kdy člověk nebude více nucen zápasit o živobytí. Potom bohatství a chudoba bude se posuzovat podle naší duchovní schopnosti a naší dobré vůle, a nikoli podle hmotného majetku. Jen vysoké ideály osvobodí nás od přítěže materialismu.“

Tesla se narodil r. 1857 v Jugoslavii, studoval techniku v Praze, pracoval s Edisonem, a roku 1890 si zřídil v New Yorku vlastní továrnu, jejíž výtěžků užil na badání v oboru elektrotechniky.

Jeho otec byl duchovním a oba rodiče ho určili na kněžství. Je zajímavé, co všechno Tesla dělal a vynacházel už jako malý kluk. Rodiče však neradi viděli jeho počínání. Ačkoliv na gymnasiu nic ho tak nezajímalo jako fyzika a elektřina, přece jen byl by asi z vůle rodičů stal se knězem, nebýti těžké nemoci, do které upadl. Po maturitě onemocněl totiž na choleru a smrt zdála se nevyhnutelnou. Když ustaraný otec chtěl jej povzbudit, řekl otci: „Snad bych se uzdravil, kdybys mně dovolil být inženýrem místo knězem.“ — Otec slavnostně slíbil, že jej pošle na nejlepší techniku světa, když se jen uzdraví.

„Tento slib,“ řekl Tesla, „doslovně vlil do mně nový život. Uzdravil jsem se. Tatínek pak dostal slovu.“

Jak Tesla vynalezal.

O Teslovi bylo řečeno, že vynálezci jeho druhu mohou být spočítáni na prstech jedné ruky a snad i na palci jedné ruky. Tesla není však jen velký vynálezce a velký vědátor, ale také psychický fenomen, který vzbudil pozornost největších světových psychologů. Způsob jeho práce a vynalézání je jedinečný a o tom chceme ještě něco povědět. Pováme to jeho slovy.

„Ve svém mládí býval jsem znepokojen představami, které jsem živě viděl. Tyto obrazy mé fantasmie svojí živostí nelišily se od skutečných předmětů. Bývaly doprovázeny silným zazářením. Často jsem při tom prožil hrozný strach. Na příklad, po pohřbu, který jsem ve dne viděl, večer při ulehnutí rakev se mi představila a přes všechnu námahu nemohl jsem její obraz odehnati. Takovými utkvělými představami mnoho jsem vytrpěl.“

Když se mu jako dvanáctiletému hochovi po prvé podařilo obraz, který viděl, pouhou vůlí odstranit, tak byl rozradostněn, že běžel s pole domů k mamince a zvolal: „Mami, já mohu něco vidět, aniž bych to viděl.“ Matka se usmála, zdálo se jí to dětinské, ale Tesla se v tomto vidění neviděného dále cvičil a tím cvičil svoji tvůrčí imaginaci. Ve své mysli cestoval v dalekých zemích, potkával neznámé lidi, spřátelil se s nimi a znovu je ve snění navštěvoval jako staré přátele. Měl z toho velké potěšení.

Po létech ustavičného cvičení navykl si uvědomovat si, odkud ty různé dojmy a obrazy do jeho mysle přicházejí. A tak přišel k názoru, že jsme jakoby automaty, které jsou ovlivňovány se všech stran zevním světem. Někteří jsou dobrými přijímači a jiní velmi nedostatečnými. Jestli někdo je dobrým přijímačem, dosahuje při vytrvalosti většího úspěchu a štěstí. —

„Svým úsilím zahánět nežádoucí představy a zhmotňovat do podrobností žádoucí myšlenky, vytvořil jsem zvláštní způsob a cestu k vynalézání. Tato moje metoda může být prospěšna každému tvůrčímu člověku a může mu usnadnit práci.“

„U mne je to asi takto. Když jsem pocítil touhu vynalézt ji jistou věc, chodím s tou myšlenkou měsíce i leta, jako bych ji měl uloženou někde v hlavě. A kdykoliv cítím k tomu chuť, zabývám se s problémem podle libosti a to je období inkubační.“

„Potom následuje období přímého úsilí. Studuji různá řešení a postupně soustředím svou mysl na určitý bod svého zkoumání. Pomalu cítím, že přicházím k rozřešení problému. Ve skutečnosti problém je už nějak rozřešen pod prahem mého vědomí. Jakmile věc nabývá určité formy, začínám měnit a zdokonalovat — to vše jen v mysli — a kdyby stroj měl pět set částí, vypočítám jej od základních částí do nejmenších podrobností a rozměrů. Potom teprve začnu kreslit, a když jsem hotov, všechny části navzájem souhlasí.“

Jinými slovy, Tesla vypěstil takovou imaginaci, že každý jeho vynález má napřed v hlavních částech i v detailu dopodrobna v mysli a potom teprve to kreslí a dává do práce a všechno mu souhlasí.

Zajímavé je také, jak užíval imaginace, když jako chudý student nemohl si koupit ani večeři. „Tu jsem si,“ praví Tesla, „ve svém pokojíku živě představil bohatou večeři, jako by ležela přede mnou. A když jsem ve své představivosti jí požil, šel jsem spát úplně spokojen, jako by můj žaludek byl naplněn.“

„Tato síla imaginace mne také udržovala mladým. Dnes, kdy je mi 77 let, okouším tytéž požitky, mám tytéž chutě a zájmy, jako za mladých let.“

Tesla je přesvědčen, že má dnes více síly a energie než kdykoliv před tím. Nejlepší část svého života vidí teprve před sebou. Ovšem i jeho kořen je dobrý. „Můj děd,“ praví, „získal ještě cenu, když mu bylo 86 let v jízdě koňmo o závod. Moje babička, když jsem ji posledně viděl, ještě navlékala jehlu a bylo jí 93 let. Já doufám, že dosáhnu jako jeden z mých předků 140 let.“

Všichni můžeme značně prodloužit svůj život podle Tesly, jestliže dost dbáme na svá těla a na správnou dietu. On sám jí jenom dvakrát denně. První jídlo pozůstává hlavně ze stravy bohaté na uhlohydráty a tuky, které dodává topivo pro denní práci. A druhé večerní jídlo je bohaté na bílkoviny, k nahrazení spotřebované tkáně.

an.

K. J. Hašpl:

OBĚŤ A SVOBODA.

Za každou hodnotnou věcí, ať v jakémkoliv oboru, stojí nepřehlédlná řada jedinců, kteří se dovedli obětovat. Každá hodnota vědecká, kulturní, náboženská i hospodářská je výsledkem skutečných ideálů, které bez obětí zůstaly by jen ideály. Nejen že hodnoty z obětí vznikají, ale také jsou jimi udržovány. Mnoho krásných věcí zapadlo, mnoho hodnot zaniklo, protože se nenašli lidé, kteří byli ochotni v pravý čas přinést svou oběť. Život je přirozeně největší statek, ale není to statek jediný. Oběť neznamená vždy život ztrácet, naopak velký život obětí začíná.

Každá instituce stojí jen obětí jedinců. Jenže je dvojí možnost; oběť může být buď dobrovolná nebo je vynucená. Není to jedno jaká je oběť. Dosud ze žádné vynucené oběti nepovstaly trvalé hodnoty, ale jen hodnoty zdánlivé. Byly doby, kdy pod trestem smrti byli lidé nuceni bránit „vlast“. Žádná vlast nebyla takovým způsobem zachráněna, ale když dobrovolně přišli lidé a kladli své nejcennější statky pro vlast, byla vždy zachráněna a osvobozena.

Kdykoliv církev sdružovala lidi, kteří byli hotovi dobrovolně se obětovat pro vznešené ideály, vytvářela nehynoucí hodnoty. Jakmile však mocí nutila k obětem, vždy klesala a vytvářela zlo.

Za každým kulturním pokrokem stojí řada lidí, kteří přinesli nezměrné oběti, aby prolomili ledy předsudků a uskutečnili to, co dnes namnoze považujeme za samozřejmé. Nebylo vždy samozřejmé, že každý má právo smýšlet svobodně o náboženství. Historicky řečeno, ještě včera pro různost smýšlení umírali lidé ve vězeních anebo v plamenech. Opět jen obětí nebojácných a opravdových lidí bylo této svobody dosaženo.

V šíření náboženské svobody a v úsilí uskutečňovati náboženské myšlenky v denním životě má nesporně největší zásluhu hnutí unitářské, ať jakkoliv v historii bylo nazýváno. Že bylo tolik vykonáno, ačkoli unitáři nebyli nikdy příliš početní, je možno vysvětliti jen tím, že se vždy dovedli krajně obětovat, kdykoliv se jednalo o náboženské anebo kulturní hodnoty. Aby unitářské myšlenky žily a se šířily, mnoho unitářů obětovalo své životy, své jmění, zkrátka vše. Někdy stála celá moc světská i církevní proti unitářství, pracovala všemi prostředky proti nim a přece nezmohla. To proto, že unitáři se dovedli vždy semknout a nelekali se obětí, aby svou věc zachránili.

V r. 1857 na př. chtělo katolické Rakousko zasadit poslední ránu unitářské společnosti v Sedmihradsku. Chtělo jim zavřít školy, sesadit jejich profesory, zabavit jmění, leč by sebrali na 150.000 zlatých na zvláštní fond, z něhož by mohly býti jejich školy udržovány. Byl stanoven zvláště tak vysoký peníz, neboť Rakousko předpokládalo, že unitáři, většinou rolníci, nikdy nebudou s to sebrati takové peníze. Bude tedy unitářství takto zničeno. Rakousko se však zmýlilo. Unitáři, jako vždy dali poslední. Zadlužili svoje statky, do nejvyšší míry, jen aby zachránili, co bylo jejich duši tak drahé. Sebrali ještě více než potřebovali. Nikdo to nečekal, ale svou obětí zaručili nerušený vývoj hnutí až do dneška.

Kdosi se ptal vynikajícího církevního historika, zdali mají unitáři ještě nějaké místo ve světě, když beztak každý rozumný člověk uznává pokrok v náboženství. A bylo mu odpověděno, že je pravda, že unitáři rozšířili své myšlenky, ale zdaleka ještě nejsou unitářské myšlenky prožívány. „A dokud toho nebude nejen v církvích, ale i mimo církev, do té doby mají unitáři své místo mezi námi,“ řekl.

My unitáři dobře víme, že jsme teprve na počátku své práce, a že nás čekají velké úkoly. Zmůžeme je všechny, neboť víme, že i dnes cesta k řešení těchto úkolů je cesta dobrovolné oběti.

SLOVO O AMERICE.

O Americe se dnes mnoho píše a spíše raději to, co je špatné. A toho špatného je tam jistě dost a dost. Pozastavme se tedy jednou u něčeho, co je velmi příkladné a mluví k srdci. My u nás jen víme, jak energicky Roosevelt vystupuje, aby svoji zemi zachránil. Ale nevíme, aspoň jsme to u nás nečtli, že paní Rooseveltová celých šest měsíců chodila na zapřenou mezi nejchudšími a nejbídnějšími. Seděla u stolu dětí, které hladověly a matek, které neměly jim dát co jíst. Den co den chodila, aby na vlastní oči viděla, jak těžko se některým lidem žije a dýchá.

A potom, pod její egidou vytvořila se ženská organisace, která koná dílo obdivuhodné. Nebudu popisovat, jaká rozmanitá zařízení ty americké ženy vytvořily. Jak po celé zemi zorganizovaly pomocné akce, jak zařídily útulky pro nezaměstnané, kde se mohou nejen ohrát, ale kde si mohou své prádlo a šaty vyspravit, vyčistit, vyžehlit, aby, když se mají někde představit, nemuseli se stydět a nedělali dojem špinavých otrhanců.

Paní Rooseveltová řekla americkým ženám: „Tato dnešní krise je největší příležitostí, kterou jsme kdy měly, abychom sebe vychovaly jako občany. Kdybychom tuto příležitost zanedbaly, octneme se v koncích a zasloužíme, co na nás přijde. Slýcháme, že chudí jsou štědrější než bohatí, protože sami bídu pocítili. Je nutno, abychom ji také uměly aspoň porozumět. Vláda slíbila, že žádný, kdo nemůže najít práci, nemá být bez chleba a bez přístřeší — avšak chléb a přístřeší v dnešní době nestačí a nečiní ještě život žádoucím, nedává životu ještě patřičnou cenu.

A nejkrásnější je to, že je to kus srdce, které americké ženy chtějí přinést do domů těch bédných a opuštěných. Ony říkají, že lidé dlouhou nezaměstnaností, dlouhým strádáním ztratili odvahu k životu, přestali doufat, stali se duševně i tělesně neteční nebo docela zoufalí. Nepostačí dát jen najíst, nepostačí, aby se zahřáli, nepostačí, aby měli střechu nad hlavou. Je nutno znovu vzkřísit a zahřát jejich srdce, je nutno rozzářit jejich duši, je nutno dodat jim chuť a odvahu k životu, je nutno, aby při tom krající chleba bylo také kousek srdce, kousek lidského soucítění.

Nepравíme, že je tím dnešní krise zažehnána, nebo vyřešena, ale stojí to při nejmenším za zaznamenání.

Z UNITÁŘSKÉHO SVĚTA.

Na konferenci unitářských pracovníků státu Minnesota, USA., konané v předešlém měsíci, bylo vydané následující usnesení:

vydáno

»Není úkolem náboženské společnosti vytvořit technické podrobnosti programu pro zavedení hospodářské spravedlnosti, avšak je její povinností trvat na vysoké úrovni spravedlnosti a práva také v ohledu hospodářském. Církev a jejich vůdcové zaslouží si ztrátu mravního vůdcovství, když nezaujímou určité a nekompromisní stanovisko pro hospodářskou spravedlnost!«

»My proto se usnášíme, že chceme svoji povinnost vykonat a spojit se s jinými náboženskými útvary k boji proti chudobě a proti řádu, který chudobu tvoří uprostřed hojnosti, řádu, při němž nejužitečnější zaměstnání jsou nejhůře placena, méně užitečná lépe a neužitečná či parazitická jsou nejvíce placena.«

SETKÁNÍ S ČLOVĚKEM.

*Zas jednou potkal's člověka
uslyšel's několik vět,
jež stojí za to, aby sis je pamatoval.
Najednou lepší je svět
a miluješ, cos před tím nemiloval.
Jako když suchý chléb někdo ti posolí,
všechno co bolelo, nebolí;
někdo tě pohladil očima
a ty zas věříš na nebe,
na slunce za mraky,
na sny a zázraky.*

*Jako by někdo ti modlitbu připomněl,
na kterou's dávno zapomněl,
matčinou dlaní ti na čelo sáh',
po vlasech pohladil,
srdce ti naladil,
zahrál mu na strunách.
Všechno, co dávno neznělo, zní,
písničky jitrní i půlnoční,
ničeho duše se neleká,
někdo je s tebou;
potkal jsi člověka!*

Marie Calma.

DOKUMENTY.

K poznání dnešního českého života náboženského a jeho ideologie poslouží občas takový průřez zpráv, zvláště když se jich vyskytne hned několik na jedné stránce a každá markantně vyjadřuje určitý světový názor. Takový průřez poskytuje poslední číslo propagačního měsíčníku českobratrské evangelické církve »Husův odkaz«, na str. 111. V Praze bují zlořád pověrečného věštění. »Husův odkaz« k tomu zaujímá své stanovisko těmito slovy:

»Jak se staví Slovo Boží k těmto otázkám? Zakazuje to! »Muž pak nebo žena, kteříž by měli ducha čarodějného a věštího, smrti umrou. Kamením uházejí je, krev jejich bude na ně«. (Mož. 20, 27).

(»Slovo boží« tedy zůstává, ale lidé se mění; dnes by nikoho nekamenovali — ani kdyby světská moc tomu nebránila.)

V jiném článku je řeč o německém protestantismu, jak »církev vítá státní zákroky proti nemravné literatuře a pohoršení ve filmu a divadle. Byl vydán zákon, podle něhož se trestá každý, kdo v šatu a chování se vymyká mravnímu smýšlení svého okolí«. Článek pak končí touto dokumentární větou: »Ani pomoc, ani ochrana státu nespasí protestantismus, nýbrž jen *čisté slovo Boží, jehož obsahem jest: »Odpuštění hříchů, z mrtvých vstání a život věčný«*.

(Toto »slovo boží« je poněkud v rozporu s předešlým slovem božím).

Třetí článku popisuje dnešní velké zbrojení Německa a končí těmito slovy: »Německo ohrožuje světový mír, modleme se vroucně, aby nebylo válek.«

(Závisí mír a válka skutečně na uprošování Boha?)

Z českých katolických časopisů zaznamenáváme větu, napsanou v Lidových listech ve spojení s aférou papežského nuncia Ciriaciho. »Katolický lid v Československu, milující svou rodnou zemi a hrdý na své *římské náboženství, nad něž nic nemáme lepšího na své půdě*, s velkou pozorností sleduje běh posledních týdnů.« (Roč. 12. č. 213).

(Jsmo opravdu tak zchudlí?)

V Týnském chrámu na Starém Městě pražském dokazoval ve svém kázání P. dr. A. Schubert 5. t. m., že nebude našemu národu dobře, »dokud vůdcové národa nebudou klečet před Pannou Marií«. Bylo také napověděno, že ještě větší účinek by mělo toto klečení, když by se tak dalo před znovu postavenou sochou na Staroměstském náměstí.

(Dnes nejsme národem ani husitským ani mariánským, ani teplí ani studení. Dejž Bůh, abychom přestali být vlažnými!)

Rozpočet na příští rok ukazuje některé pozoruhodné zajímavosti. Na mnohých místech byl snížen, ale překvapuje, jak píše Več. Čes. Slovo z 8. listopadu, že v trestnicích byly na příští rok zvýšeny výdaje na církevní potřeby. Vyšší spotřeba je odůvodňována *zdržením mešního vína, hostií, svící, oleje a oprav kostelního prádla*. V trestnicích je celkem pět kostelů, mimo kostel v Mírově. Tam přijde pobožnost těžkých trestanců nejdráž.

ZLOMENÉ KLADIVO.

V den, kdy Hitler oznámil vystoupení Německa ze Společnosti národů a Odzbrojovací konference, udála se pozoruhodná věc při kladení základního kamene ke galerii umění v Mnichově. Přes všechna opatření, aby věc byla zamlčena, podařilo se anglickému korespondentovi udělat filmový snímek celého výjevu. Když totiž uprostřed shromážděného obecnstva a hodnostářů, přistoupil Hitler k místu, kde ceremonie prvního poklepu měla se odehrát, odevzdal bavorský ministr vnitra Hitlerovi stříbrné kladivo se slovy:

»Mnichovský hornobavorský sbor národních socialistů, z něhož hnutí N. S. vzniklo, odevzdává vám toto kladivo s přáním, abyste jej užil nejen dnes při kladení základního kamene ke galerii německého umění, ale při kladení kamenů všech nových budov, a že budete toto kladivo považovati za znamení a symbol budoucnosti hnutí nár. socialistů.«

Slova »znamení a symbol budoucnosti hnutí národních socialistů« byla také vryta na kladivo. Po těchto slovech Hitler vzal kladivo z ruky ministra, aby třikrát uhočil na základní kámen. Avšak hned při prvním úhozu kladivo se rozlomilo ve dvě, takže Hitlerovi zůstala v ruce jen rukověť. Beze slova kancléř se obrátil a usedl na své místo.

Nejsme pověřiví. Ale v dějinách dějí se někdy podivné věci a některé symboly mívají velký význam. Jestli dnes svět ve hnutí německých národních socialistů vidí nové přípravy k válce, pak si nemůžeme než přát, aby ten symbol byl pravdivý.

PRÁCE PRO MÍR.

Chelčického mírová společnost v Praze zaslala nám text prohlášení »Delegace výboru pro literaturu a umění« zřízené při komisi Společnosti národů pro duševní spolupráci. Smysl prohlášení je uveden v prvním paragrafu, totiž: »že budoucnost civilisace je ve všech svých formách těsně spjata s udržení všeobecného míru a že všechny ostatní podmínky rázu speciálnějšího a techničtějšího závisí na okolnosti výše uvedené«.

Zvláště zajímavý je 6. odstavec, ve kterém »Výbor vyslovuje mínění, že budoucnost kultury je vázána především na osud nejnadanějších jednotlivců, a že jest velmi důležité studovati prostředky, jak doplňovati a vybíráti mladé lidi pro kulturu, aby bylo co nejlépe zajištěno objevování a rozvoj přirozených talentů«.

JE-LI ŽIVOT PO SMRTI.

Dr. H. Carrington, ředitel »Amerického ústavu pro psychická studia«, vydal prohlášení, že se mu podařilo pokusy v laboratořích konanými zjistiti osobnosti nehmotné, projevující se transovými mediemi. Dr. Carrington zkoumal duchovní manifestace po třicet let, ale nemohl dosáti žádných výsledků uspokojivých. Až teprve nyní píše v bulletinu ústavu: »Mohu říci, že naše experimenty zdají se dokazovati existenci duchovních osobností, neodvislých od kontroly media, jehož prostřednictvím jsou přivolávány, jsouce odděleny úplně od vědomí či podvědomí myslí media samotného.«

Dr. Carrington tedy předpokládá, že jest to nejpřesnější postup, který může vědecky podložit *trvání osobnosti po smrti*, nechce však předstíráti, že mluví o konečné povaze těchto samotných duchovních osobností, které se projevují.

»Tato otázka«, praví, »může býti vyřešena jedině pokračováním v dlouhé řadě pokusů. Musím znovu zdůrazniti, že nynější zkoumání jest čistě pokusné a předběžného rázu«.

VÝROČNÍ SCHŮZE SPOLEČNOSTI SB.

Konala se 11. listopadu v síni Charlotty Masarykové, za velmi hojně účasti a měla neobyčejně skvělý průběh. Zahájena byla a končila koncertními čísly mistra Vojtka na varhany a její citová stránka vyznívala v živém a radostném zpěvu společném. Tajemnickou zprávu podal br. Hejl s vřelým apelem na srdce a mysle všech. Po něm o vzdělávací a organizační činnosti podal br. Hašpl velmi živý a podnětný obraz. Náš obětavý br. inž. Fasse předložil pokladniční zprávu a po velmi uspokojivé zprávě revisorů, odhlasování absolutoria a poděkování pokladníkovi, byli členové, kteří mají zájem na shlednutí knih srdečně vyzváni, aby se neostýchali vyžádati si jakékoli podrobné informace.

Při přijímání nových členů byl s nimi společně opakován slib, který skládali první členové v r. 1922, při zakládání Svobodného bratrství. — Zvláštní pozornost a radost budila hojná účast mimopražských členů. Za Kladno pozdravila shromáždění s. Mašinová, za Nymburk ses. Kopřivová, za Rakovník br. Mansfeld a za Plzeň, velkým potleskem uvítán, podal zprávu br. Žizka, která svědčila o velkém náporu tam učiněném. Je tam přes 100 členů SB. a účast na velkých přednáškových shromážděních bývá 400 a více osob.

Novinkou letošní výroční schůze byla také programová řeč o zásadních problémech unitářských, na téma: Náš přínos do českého života. Byla určena jen pro členy a byla přijata jako hořící pochodeň na cestu dnešními ideovými a náboženskými zmatky.

Kromě pokladníka br. Ing. Fasseho a tajemníka R. Hejla konala se volba všech ostatních členů výboru. Za předsedu na další tři roky zvolen jednohlasně br. Norbert F. Čapek a do výkonného výboru byli dále zvoleni bratři Dr. Václav Polívka, Ing. Václav Běšínský a Karel Hašpl, za revisory bratři Josef Stehno a prof. Josef Houdek. Do správního sboru byli jednak znovu, jednak dále zvoleni následující bratři a sestry: František Novák, Marie Carmineová, Ladislav Cuřín, Mája Čapková, Růžena Danková, Marie Drástová, prof. Cecilie Haškovcová, Rudolf Kmínek, Berta Kotěrová, Marie Lochovská, Josef Mikota, Jaroslav Störzer, Karel Švestka, Stanislav Tomek a Jiří Wolf.

ÚSPĚCHY MAKROBIONU.

Makrobion je rekreační a ozdravné středisko v domě Svobodného bratrství, Praha I., Karlova 8., kterému možno vytknouti jen jednu věc, že se svými úspěchy nejde více na světlo, aby i druzí o tom věděli a z toho užitek brali. Myslíme, že bude dobře, když občas přineseme nějakou zprávičku a v tom nám mohou býti nápomocni všichni, kteří v Makrobionu nabyli znovu zdraví a svěžesti, mládí a radosti ze života. K těmto řádkům nás vlastně vybídl pan Josef Bárta, řídící učitel v. v. ze Svinova, který také patří k oněm šťastlivcům, kterým se teď zásluhou Makrobionu šťastněji a radostněji žije. Napsal o tom několik básniček, které jsme si uložili, a z jedné z nich otiskujeme aspoň první tři verše:

»Kdo mne zbavil haemoroidů, kdo vyléčil starou bídu, který lékař, kde je on? Věřte, toť M a k r o b i o n. Odstranil též zácpu starou, vzbudil ve mně mysl jarou, k životu dal novou chuť, za to slaven, chválen buď! Kdo chce nervosy se zbavit, M a k r o b i o n musí najít, tam se učí správně žít, radost ze života mít.«

ZÁVADÍME DOKONALEJŠÍ CHLĚB.

Již 9 roků pracujeme v našem hnutí na reformě výživy. V poslední době hledali jsme, kde bychom dostali neb jak vyrobili dokonalejší chléb, který by plně odpovídal vědeckým poznatkům a zdravotním požadavkům dnešního lidského organismu. Tak se nám podařilo skrze přítele Rychetského v Nymburce poskytnouti našim členům a zákazníkům chléb celozrnný, který je označen zn. CHLEBOR, vyrábíme jej ve vlastní režii, a podáváme v našich reformních jídelnách v »Unitarii« v Praze a v Plzni, jakož i ve dvou potravinářských obchodech v Nymburce.

Tento Chlebor v rozdílu od obyčejného chleba:

1. Je výživnější, protože obsahuje též semleté výživné látky, které jsou obsaženy pod slupkou zrna.
2. Povzbuzuje blahodárně činnost zažívacího ústrojí a proto jest lékaři doporučován jako zdravotní.

3. Je chutnější než obyčejný chléb a proto si na něj brzy zvyknete.

4. Vydrží několik dní, aniž by ztwardnul a je nejzdravější 3—4 dny odleželý.

5. Není kvašený jako bílý chléb a proto se lépe stráví.

Je to podobně dobrý chléb jako pekly naše babičky z nevymílané mouky a můžeme jej dobře doporučiti.

UPOZORNĚNÍ.

Dne 26. listopadu o 9. hod. ranní přednáší opět do rozhlasu br. Dr. N. F. Čapek.

Nákladem Svobodného bratrství. — Tiskem vlastního závodu.